

SÚVIS ADOPTÍVNEHO DOJČENIA A VZŤAHU MATKA – DIEŤA Z POHLADU MATKY

SOŇA ONDRUŠOVÁ¹ – MARIANNA STANČEKOVÁ² –
DOROTA KIARA BAŇOVÁ²

¹ *Katedra psychológie Filozofickej fakulty Univerzity Palackého
v Olomouci*

² *Katedra psychológie Filozofickej fakulty Univerzity Komenského
v Bratislave*

CONNECTION BETWEEN ADOPTIVE BREASTFEEDING AND MOTHER-CHILD RELATIONSHIP FROM THE MOTHER'S PERSPECTIVE

Abstract: Fifteen female respondents aged 35 to 49 with adoptive children aged six months to sixteen years took part in this qualitative study. The respondents were contacted through lactation counselors at civil association Mamilia and through Facebook. Data were collected using a purposely designed questionnaire containing closed questions about mother and child and open-ended questions concerning participants' experiences with adoptive breastfeeding. The participants perceived the experience of adoptive breastfeeding mostly positively, as something that significantly affected the relationship with their child, but also the relationship of adoptive fathers with children, feelings toward children and children's behaviour. The authors' findings point out that adoptive breastfeeding can be a significant contribution to building a relationship between adoptive parents and their children. They can also provide information to people working with families with adoptive children, as well as inspiration and motivation for future adoptive mothers.

Key words: adoptive breastfeeding, mother-child relationship, adoption

Prvé väčšie štúdie adoptívneho dojčenia, ktoré sa zaoberali touto problematikou, sa objavili už koncom sedemdesiatych a začiatkom osemdesiatych rokov minulého storočia (Hormann, 1977; Auerbach, 1981). Kým E. Hormannová skúmala skôr fyziologické aspekty dojčenia adoptívnych matiek (zdokumentovanie prípadov adoptívneho dojčenia, predpoklad jeho úspechu a fyziologické aspekty jeho vzniku), K. G. Auerbachová sa zaujímalá viac o psychologické aspekty dojčenia, ako sú napríklad dôvody matiek, prečo chceli dojsť svoje adoptívne deti, ich príprava na dojčenie a ako adoptívne dojčenie vplývalo na deti. Je pozoruhodné, že na prvých miestach z hľadiska motivácie matiek dojsť adoptívne deti sa v tejto štúdii objavili práve psychologické aspekty dojčenia (čiže vzťah matky s dieťaťom), emocionálny význam pre dieťa a fyzický kontakt, pričom aspekt výživy bol až na štvrtom mieste. Tieto výsledky naznačujú, že psychologický aspekt dojčenia môže byť pre adoptívne matky dôležitejší ako samotná tvorba mlieka.

Tento fakt však nemusí platiť pre všetky ženy na svete. V krajinách tretieho sveta môže byť primárnou motiváciou dojčenia práve výživa v prípade, že bábätku umrie matka a do starostlivosti si ho vezme žena, ktorej sa v tom čase netvorí mlieko. I. S. Rogersová (1997) opisuje prípady práve z týchto krajín, kde sa adoptívnym matkám veľmi úspešne podarilo tvorbu mlieka rozbehnúť, hlavne vďaka tomu, že sa ich bábätko prisávalo na prsník. V niektorých prípadoch boli použité aj prostriedky na podporu tvorby mlieka. Karleen D. Gribblová (2004) dokonca uvažuje o vyššej úspešnosti dojčenia žien z tretieho sveta, ktoré nikdy nerodili, a to z dôvodu inej starostlivosti a iných (komunitne odovzďavaných) vedomostí o dojčení oproti ženám zo západných krajín. V krajinách tretieho sveta je napríklad bežnejší spoločný spánok bábätka s matkou, či dojčenie podľa potrieb bábätko (tamže). E. Hermannová (1977) zaznamenala vyššiu tvorbu mlieka a mierne úspešnejšie dojčenie pri adoptívnych matkách, ktoré svoje deti dojsť častejšie a jednotlivé dojčenia trvali dlhšie, čo naznačuje, že typická intenzívna starostlivosť o bábätká, bežná pre rozvojové oblasti, môže znamenať väčšiu šancu na úspech v adoptívnom dojčení.

V nasledujúcich dvoch desaťročiach sa objavovali prípadové štúdie, prípadne menšie štúdie zaoberajúce sa témou adoptívneho dojčenia (Kirkman, Kirkman, 2001; Cheales-Siebenaler, 1999; Thearle, Weissenberger, 1984), ktoré dokumentovali ďalšie skúsenosti s dojčením adoptívnych detí. Tieto štúdie opisujú konkrétne prípady a postupy, ako matky začali dojsť svoje adoptívne deti, ale zameriavajú sa skôr na medicínsku stránku a nie na psychologické aspekty.

Asi najznámejšou autorkou v oblasti adoptívneho dojčenia v súvislosti so vzťahom matky a dieťaťa je Karleen D. Gribblová (2004, 2005a,b, 2006, 2007). Píše, že o adoptívnom dojčení sa často hovorí ako o niečom „peknom, ale bez značného potenciálu nejako pomôcť,“ s čím autorka zásadne nesúhlasí (Gribble, 2006, s. 1).

Niektoré štúdie ukazujú, že dojčenie súvisí s kvalitnejším vzťahom matky a dieťaťa (Cernadas et al., 2003) a tiež, že dojčiace matky majú vyššiu aktivitu v mozgových

štruktúrach zodpovedných za materinské správanie, ako matky kŕmiace umelým mliekom (Kim et al., 2011). Vytvoriť si s adoptovaným dieťaťom kvalitný vzťah je spravidla náročnejšie ako vytvoriť si vzťah s biologickým potomkom (Gribble, 2007), a preto môže byť pre matky dojčenie pri vytváraní vzájomného vzťahu s adoptovaným dieťaťom kľúčové.

V jednej zo svojich štúdií K. D. Gribblova (tamže) opisuje model starostlivosti o deti, ktoré zažili inštitucionalizáciu. Vedecky zdôvodňuje, že pre deti je prospešný častý a blízky fyzický kontakt (ktorý sa dá zabezpečiť napríklad nosením dieťaťa v nosiacej pomôcke), kontakt koža na kožu, spoločný spánok a v neposlednom rade aj dojčenie. Pri dojčení sa totiž znižuje hladina stresových hormónov matky aj dieťaťa a vylučuje sa hormón cholecystokinín, ktorý pôsobí uvoľňujúco, a hormón oxytocín, ktorý má podiel na materinskom správaní. Dieťa môže mať prospech z príjemného nového typu interakcie so svojou novou matkou a veľmi blízkeho fyzického kontaktu.

Vzťah matky a dieťaťa je utváraný cyklom uspokojovania potrieb dieťaťa (Levy, Orleans, 1998), v čom môže dojčenie pomôcť. Matky udávajú, že im dojčenie pomáha dieťa upokojovať, uspať a psychicky a fyzicky uvoľniť aj vo chvíľach, keď ostatné metódy zlyhávajú (Gribble, 2006). V západných kultúrach je bežné, že má dieťa náhradný vzťahový objekt, ku ktorému má vytvorenú väzbu (plyšové zvieratko, plienka, cumlík, fľaška) (Bowlby, 1969). Práve dojčenie umožňuje matkám byť pre dieťa priamym zdrojom upokojenia, čo posilňuje rozvoj pevnej vzťahovej väzby (Gribble, 2006). Náznačkami zlepšenia vzťahu s matkou môžu byť aj zmeny v správaní dieťaťa, ktoré matky pozorujú po tom, čo začali dojčiť. Zahŕňajú častejší očný kontakt, záujem o túlenie, fyzické uvoľnenie, emocionálnu zraniteľnosť a vyšší záujem tráviť čas s matkou (tamže). Vzhľadom na to, že definície vzťahu matka-dieťa a vzťahovej väzby sa v rôznych teóriách líšia, v našej práci budeme používať na vyhodnotenie výsledkov najmä subjektívne definície matiek, ktoré vlastnými slovami opisovali svoje vzťahy s adoptívnymi deťmi.

V moslimskej komunite v Malajzii naberá adoptívne dojčenie ešte ďalší rozmer. Zaujímavé poznatky z tejto kultúry prináša výskum Z. Saariovej a F. M. Yusofovej (2015), ktoré kvalitatívne skúmali motiváciu matiek dojčiť svoje adoptované deti. Prvými tromi dôvodmi, pre ktoré sa matky rozhodli adoptívne dojčiť, boli materinský inštinkt, psychologické faktory (láska, dotyk) a výživa. Jeden netradičný dôvod, prečo ženy v tejto štúdii chceli dojčiť svoje adoptívne deti, vychádzal z moslimskej kultúry. V nej je medzi biologickou rodinou jedným z aspektov vzťahu *mahram*, čo znamená „ten, s ktorým je v dôsledku blízkeho príbuzenského vzťahu prísne zakázaný sobáš“. Pri adoptívnych deťoch je podľa moslimských zákonov možné vytvoriť tento vzťah práve vďaka dojčeniu, čo mení z právneho hľadiska vzťah adoptívnej matky a dieťaťa ako aj prípadných súrodencov – vtedy ide o takzvaných „mliečnych súrodencov“ alebo „súrodencov po línii dojčenia“ (Saari, Yusof, 2014).

Toto poskytuje moslimským ženám ešte ďalšiu úroveň motivácie, prečo o dojčenie adoptívnych detí usilovať.

Postup pri iniciácii dojčenia adoptívnych detí

Keď je žena tehotná, mlieko sa jej začína tvoriť už v tehotenstve a po pôrode sa jeho tvorba naplno rozvinie v súvislosti s odlúčením placenty a v dôsledku dojčenia, pri ktorom sa mlieko odoberá z prsníka. Ak má dieťa vytvorené vhodné podmienky na dojčenie (nerušený kontakt koža na kožu okamžite po pôrode v trvaní minimálne hodiny a viac, rooming-in a pokračovanie kontaktu koža na kožu aj na izbe matky, nepoužívanie flašiek, cumlíkov, striekačiek a klobúčikov), aktivujú sa v tele dieťaťa prirodzené biologické a neurologické procesy, ktoré ho vedú ku prisatiu sa na prsník a k dojčeniu (Neczypor, Holley, 2017). Dojčenie ako také nemusí fungovať vždy bez problémov. Veľa žien, ktoré majú biologické deti, sa stretáva pri dojčení s podobnými problémami ako matky s adoptívnymi deťmi (Gatti, 2008; Svensson et al., 2013). Postup riešenia problémov s dojčením biologických matiek (konkrétne neprisávajúceho sa dieťaťa a nízkeho príjmu materského mlieka dieťaťom) a začiatok dojčenia zo strany adoptívnych matiek sú totožné a je treba zabezpečiť dve základné veci: ochotu a schopnosť dieťaťa sa prisieť na prsník a tvorbu mlieka.

Naša práca sa zameriava primárne na emocionálne, psychologické a vzťahové aspekty dojčenia, pre ktoré nie je tvorba mlieka rozhodujúca. Z hľadiska vzťahu matky a dieťaťa je preto pri adoptívnom dojčení dôležitejšia schopnosť či ochota bábätka prisieť sa na prsník. Spravidla platí, že čím je dieťa menšie, tým je ochotnejšie prisieť sa (Rogers, 1997). Pri starších (ale v niektorých prípadoch aj pri mladších) adoptovaných deťoch je dôležité si uvedomiť, že začiatky dojčenia môžu byť ťažšie (Gribble, 2006). Strávili totiž istú časť života buď v nejakej inštitúcii alebo s biologickými, či profesionálnymi rodičmi alebo u pestúnov. V inštitúciách nie je priestor na to, aby si dieťa vytvorilo bezpečnú vzťahovú väzbu s jednou vzťahovou osobou, keďže sa pri deťoch striedajú rôzni opatrovatelia, čo vedie k nemožnosti vytvárať si blízke vzťahy a niekomu dôverovať (Boris et al., 1998). Ak bolo dieťa v biologickej alebo pestúnskej starostlivosti, môže smútiť za vzťahovou osobou, ktorú stratilo, prípadne môže mať traumu zo zneužívania či zanedbávania. To môže mať za následok, že dieťa bude mať odpor ku fyzickému kontaktu alebo snahe o zblíženie, môže odmietať očný kontakt a pôsobiť ako patologicky samostatné a nezávislé (Schofield, Beek, 2005).

Adoptívna matka môže urobiť v tomto ohľade veľa krokov, ktoré pomôžu jej bábätku sa prisieť. Veľmi účinným je napríklad kontakt koža na kožu, ktorý vie neprisávajúcim sa bábätkám umožniť využitie reflexov a prisieť sa na prsník v kratšom čase s vynaložením menšej námahy (Svensson et al., 2013). Ostatné kroky zahŕňajú

napríklad nosenie v nosiacej pomôcke, masáže, spoločné kúpanie, spoločný spánok a podobne. Deti môžu snahy o blízky kontakt a dojčenie najprv odmietajú, ale je dôležité vedieť, že je to súčasťou procesu a ak bude matka vnímavá a vytrvalá, týmito krokmi sa dá pomaly a s citom dieťaťu ukazovať, že fyzický kontakt a intimita sú príjemné (Gribble, 2006).

Existuje aj niekoľko praktických krokov, ktoré môžu zlepšiť šance na dojčenie bábätka, a tými sú napríklad odstránenie používania cumlíka a fľašky pri kŕmení, keďže bolo dokázané, že môžu dojčenie komplikovať (Zimmerman, Thompson, 2015; Victora et al., 1997; Nelson et al., 2005). Tento krok je možný už od narodenia bábätka kedykoľvek. Na podávanie tekutín či umelého mlieka v prvom polroku života bábätka je možné využiť kŕmenie pohárikom (Kuehl, 1997), čo je veľmi jednoduchý a účinný spôsob, ako dieťaťu nakŕmiť bez toho, aby salo z fľaše. Toto zvyšuje motiváciu dieťaťa hľadať na prisatie niečo iné, čo môže byť, čo oproti používaniu fľašky zvyšuje šance, že sa prisaje na prsník (Yilmaz et al., 2014; Penny et al., 2018; Huang, 2009).

Na tvorbu mlieka je potrebná stimulácia prsníkov, ktorá smeruje k ich vyprázdňovaniu. To sa dá dosiahnuť odsávačkou alebo ručným odstriekaním (ak matka čaká na dieťa, prípadne má už dieťa doma, ale dieťa sa zatiaľ neprisáva), alebo priamo dojčiacim sa dieťaťom (Flores-Antón et al., 2017; Gribble, 2005b). Tvorbu mlieka je možné zvyšovať aj bylinkami či inými prostriedkami (Zapantis et al., 2012). Adoptívne matky svoje adoptované deti dojčia nie vždy výlučne; stáva sa, že dojčia a zároveň aj dokrmujú (Gribble, 2005a; Auerbach, 1981). Existujú aj prípadové štúdie výlučného adoptívneho dojčenia (Flores-Antón et al., 2017), dokonca výlučného dojčenia adoptovaných dvojčiek (Szucs et al., 2010). Žena, ktorá už dojčila predtým, má väčšiu šancu mílnik výlučného dojčenia dosiahnuť (Auerbach, 1981). Existujú rôzne protokoly pre začatie dojčenia adoptívnych matiek, ktorých autori uvádzajú rôznu mieru úspešnosti (Newman, 2014; Denton, 2010; Szucs et al., 2010; Flores-Antón et al., 2017; McGuire, 2019; Wilson et al., 2015; Bryant, 2006), týmto sa však v našej práci nebudeme podrobnejšie zaoberať, keďže primárnou oblasťou nášho záujmu je psychický aspekt adoptívneho dojčenia.

Sú deti, ktoré sú ochotné dojčiť sa tzv. „nasucho“ (Gribble, 2006), no väčšina detí, hlavne v útlom veku uprednostňuje, keď zažíva pri satí na prsníku tok mlieka. Ak matka nemá pri inicializácii dojčenia dostačujúcu, prípadne žiadnu tvorbu mlieka, môže napriek tomu začať dojčenie, a to s tzv. laktačnou pomôckou (tamže; Thearle, Weissenberger, 1984; Kirkman, Kirkman, 2001). Táto pomôcka je cenovo dostupná, dá sa ľahko vyrobiť z výživovej sondy, ktorú dostať v zdravotníckych potrebách, a akejkol'vek nádoby, v ktorej je darcovské materské, odstriekané materské alebo umelé mlieko. Vďaka laktačnej pomôcke môže matka kŕmiť svoje bábätko na prsníku, aj keď nemá aktuálne postačujúcu tvorbu mlieka na výlučné dojčenie. Môže teda svoje bábätko kŕmiť len na prsníku bez ohľadu na tvorbu

mlieka. V staršom veku dieťaťa (12 mesiacov a viac) už laktačná pomôcka nemusí byť potrebná, pretože dieťa môže byť ochotné dojčiť sa bez ohľadu na tvorbu mlieka (Gribble, 2005b).

Pri začiatku dojčenia však nemusí byť iniciátorkou len matka. Gribble (2005b, 2006) opisuje viaceré prípady, v ktorých dojčenie iniciovalo dieťa často vtedy, keď matka z rôznych dôvodov nad adoptívnym dojčením ani neuvažovala. Deti môžu tento záujem prejavíť snahou dostať sa ku matkinmu prsníku, priamo prisatím sa ku prsníku alebo verbálne matku o dojčenie žiadať. Podľa K. D. Gribblovej sa táto iniciácia môže objaviť pri deťoch vo veku 1 – 10 rokov a môže vychádzať z vedomých spomienok na dojčenie biologickou matkou, ktoré si deti spájajú s blízkym vzťahom a istotou, ktorú pri nej cítili, alebo môže vychádzať z hlbokého nevedomia ako niečo veľmi primárne, čo sa neodohráva na vedomej úrovni. Autorka udáva, že je dobré umožniť dieťaťu sa na prsník prisat', ak o to prejaví záujem a ak sa s tým matka stotožňuje, a to aj v prípade, keď je dieťa staršie, napríklad 5 – 7 ročné. Dieťa sa vďaka tomu môže cítiť matkou fyzicky akceptované. Niektoré deti prejavia záujem dojčiť sa len veľmi sporadicky (raz týždenne), niektoré oveľa častejšie. Zaujímavosťou vo výskume Gribblovej (2005b) je, že žiadnej matke sa v čase neočakávaného začiatku dojčenia adoptovaného dieťaťa netvorilo mlieko a väčšine z nich sa mlieko nezačalo tvoriť počas celej doby dojčenia. Toto potvrdzuje skutočnosť, že aj dojčenie „nasucho“ môže mať pre deti zásadný emocionálny a fyziologický význam.

CIEĽ VÝSKUMU

Cieľom nášho výskumu bolo zistiť, ako adoptívne matky vnímajú dojčenie svojich detí zo psychologického hľadiska. Položili sme si tri hlavné (VO1 – 3) a tri vedľajšie (VO4 – 6) výskumné otázky:

VO1: Ako sa zmenilo správanie dieťaťa po začatí adoptívneho dojčenia?

VO2: Ako sa zmenili pocity matiek voči dieťaťu po začatí adoptívneho dojčenia?

VO3: Ako sa zmenil vzťah detí s ich rodičmi po začatí adoptívneho dojčenia z pohľadu matiek?

VO4: Aká bola motivácia matiek začať s adoptívnym dojčením?

VO5: Čo pre matky adoptívne dojčenie znamenalo?

VO6: Splnilo adoptívne dojčenie očakávanie matiek?

VÝSKUMNÝ SÚBOR

Získavanie dát sa uskutočnilo v priebehu februára až apríla 2020. Z dôvodu predpokladaného malého počtu adoptívnych matiek, ktoré dojčia, sme sa primárne

spoláhli na zámerný výber participantiek v kombinácii s metódou snehovej gule. Najskôr sme oslovili laktačné poradkyne z občianskeho združenia MAMILA, ktoré sa ako jediné na Slovensku venuje téme adoptívneho dojčenia. Laktačné poradkyne sprostredkovali dotazník adoptívnym matkám, ktorým pomáhali s dojčením. Taktiež sme zdieľali dotazník prostredníctvom sociálnej siete Facebook na oficiálnej stránke o. z. MAMILA.

Podarilo sa nám osloviť 15 participantiek, ktoré majú skúsenosť s adoptívnym dojčením. Participantky boli vo veku od 35 do 49 rokov. Jedenásť žien bolo vydatých, 3 participantky boli v partnerskom vzťahu a iba jedna respondentka bola rozvedená. Ani jedna z participantiek nebola slobodná. Najviac participantiek v našom výskume (11) bolo vysokoškolsky vzdelaných, z toho deväť žien malo vysokoškolské vzdelanie 2. stupňa a dve vysokoškolské vzdelanie 3. stupňa. Strednú školu s maturitou mali ukončenú tri participantky a strednú školu bez maturity jedna participantka.

V našom výskume sme sa nepýtali na národnosť žien, no keďže sme získavali participantky prostredníctvom laktačných poradkýň o. z. MAMILA, ktoré pracujú aj v Českej republike, dostali sme aj dve odpovede v češtine. Keďže v sledovanej oblasti nepredpokladáme zásadné rozdiely medzi Slovenkami a Češkami, rozhodli sme sa ich do výskumu zaradiť. Národnosť sme nepovažovali za relevantné kritérium pre náš výskum.

Respondentky boli informované o tom, kto výskum vedie a s akým cieľom. Boli oboznámené s tým, že výskum je dobrovoľný a že ich odpoveď je anonymná. V dotazníku boli uvedené aj kontaktné informácie na jednu z autoriek výskumu v prípade, že by mali akékoľvek otázky.

Údaje o deťoch participantiek

Okrem adoptovaných detí, o ktorých matky vyplňali dotazník, mali štyri matky jedno ďalšie adoptované dieťa, dve matky jedno ďalšie biologické dieťa, dve matky dve ďalšie adoptované deti a jedna matka dve ďalšie biologické deti.

Dieťa, o ktorom matky vyplňali náš dotazník, bolo v deviatich prípadoch ich prvé dieťa, v piatich prípadoch ich druhé dieťa a v jednom prípade ich tretie dieťa. Išlo o sedem dievčat a osem chlapcov. Ich aktuálny vek sa pohyboval od 6 mesiacov do 16 rokov

Pre nás zaujímavým poznatkom bol aj vek detí v čase ich príchodu do rodiny a vek v čase oficiálneho osvojenia, pretože vek detí ovplyvňuje ľahkosť, s akou sa dojčenie začne. Vek detí, v čase keď ich matky dostali do starostlivosti, bol od narodenia po 9 mesiacov. Jedenásť matiek dostalo svoje dieťa do starostlivosti vo veku dvoch mesiacov a menej. V prípade dvanástich detí, ktoré boli v čase výskumu oficiálne osvojené, varioval vek osvojenia od dvoch týždňov až po jeden a pol roka. Trom

respondentkám sa v čase zberu našich dát zatiaľ nepodarilo oficiálne adoptovať dieťa, ktoré majú v starostlivosti.

METÓDA VÝSKUMU

Adoptívne dojčenie nie je zatiaľ dostatočne preskúmanou témou a taktiež nie je bežné, aby na Slovensku adoptívna matka svoje bábätko dojčila. Na základe prieskumu literatúry sme usúdili, že konkrétne k téme adoptívneho dojčenia v súvislosti so vzťahom matka – dieťa neexistujú rozsiahlejšie štúdie, publikované sú väčšinou kazuistiky. Z týchto dôvodov sme sa rozhodli problematiku skúmať kvalitatívnym spôsobom. Ako metódu sme z dôvodu pandémie a nemožnosti stretnúť sa s matkami osobne využili vlastný dotazník, inšpirovaný zisteniami v štúdiách, ktoré sa touto témou zaoberajú. Inšpirovali sme sa najmä kazuistikami od K. D. Gribblovej (2005a,b, 2006) a výskumom Z. Saariovej a F. M. Yusofovej (2015).

Otázky sa týkali nasledujúcich oblastí:

1. Všeobecné informácie o matke.
2. Všeobecné informácie o dieťati, o ktorom matka vyplňa dotazník.
3. Všeobecné informácie o iných deťoch, ktoré má matka, a o ich dojčení.
4. Všeobecné informácie o dojčení adoptívneho dieťaťa.
5. Subjektívny pohľad matky na psychické aspekty adoptívneho dojčenia.
6. Záverečné informácie (odkiaľ sa matky dozvedeli o adoptívnom dojčení a či nám chcú ešte niečo napísať k téme).

Analýza dát

Pri analýze dát sme využili metódu tematickej analýzy (Braun, Clark, 2006). Prečítali sme si najskôr všetky odpovede, ktoré sme získali. Následne sme ich analyzovali a podľa jednotlivých otázok vypísali slovné spojenia, ktoré uvádzali matky. Tematicky sme ich rozdelili do skupín, pričom každá dostala názov, ktorý ju podľa nás sumárne najlepšie vystihoval (napr. *vzťahová väzba*, *pocit materstva* alebo *porozumenie dieťaťu*), čím sme získali jednotlivé témy, ktoré sa objavili pri konkrétnych otázkach. V druhom kroku sme sa snažili o syntézu získaných poznatkov v širších kategóriách, ktoré sa nám ukazovali v dotazníku opakovane pri viacerých otázkach. V týchto súhrnných kategóriách uvádzame celé odpovede žien, ktoré danú kategóriu vystihovali. Vo výsledkoch uvádzame z nášho pohľadu najvýznamnejšie kategórie, ktoré sa v odpovediach objavili.

VÝSLEDKY

Všeobecné údaje

Predchádzajúce skúsenosti matiek s dojčením

V našom výskumnom súbore malo v čase adopcie dieťaťa 40 % adoptívnych matiek ďalšie biologické či adoptívne deti. Zaujímala nás preto predchádzajúca skúsenosť matiek s dojčením, pretože môže byť faktorom ovplyvňujúcim motiváciu pre dojčenie adoptovaného dieťaťa, ako aj prinášať zručnosti potrebné pre úspešné dojčenie adoptovaného dieťaťa. Iba dve matky z nášho výskumného súboru mali predchádzajúcu skúsenosť s dojčením, obe predtým dojčili svoje biologické deti. Jedna z nich dojčila biologické dieťa jeden rok a druhá dojčila svoje dve biologické deti – jedno sedem mesiacov a druhé štyri roky. Obe tieto matky uviedli, že nevnímajú rozdiel vo vzťahu ku svojim biologickým a adoptovaným deťom.

Všeobecné informácie o adoptívnom dojčení

Vek adoptovaných detí pri začiatku dojčenia sa pohyboval od narodenia do 13 mesiacov, pričom až pri trinástich deťoch nastal začiatok dojčenia do veku pol roka. Podľa výsledkov sa siedmim ženám dieťaťko prisalo a dojčilo hneď pri prvom pokuse. V troch prípadoch sa dieťaťko prisalo po menej ako týždni snahy, dvom respondentkám sa podarilo dieťa dojčiť po 1-2 týždňoch snahy, dieťa jednej participantky sa prvýkrát prisalo po troch týždňoch až mesiaci snahy, jedno dieťa sa začalo dojčiť po vyše mesiaci snahy a jedno dieťa až po štyroch mesiacoch snahy. Priemerný vek detí v čase, keď sa prvýkrát prisali na prsník, bol necelé tri mesiace.

V čase výskumu už nedojčilo desať matiek. Ukončenie dojčenia prebehlo v rôznom veku detí. Najnižší bol tri mesiace a najvyšší päť rokov. Päť matiek stále svoje adoptované deti dojčilo. Zaujímavosťou je, že až sedem detí bolo dojčených pomerne dlhý čas – dva roky a viac. Päť matiek uviedlo, že ich dieťa sa odstavilo samé a ďalších päť, že odstavenie iniciovali ony.

Pýtali sme sa aj na dôvody, pre ktoré matky svoje deti dojčili, keďže zámerom nášho výskumu bolo preskúmať práve psychologické aspekty dojčenia. Ako najčastejšie dôvody dojčenia uvádzali ženy kŕmenie (15 žien), upokojenie (13 žien) a uspatie dieťaťa (12 žien). Ako ďalšie uvádzali tlmenie bolesti (10 žien), dojčenie z dôvodu neprijemných emócií, ktoré dieťa prežívalo, ako je napr. strach, hnev, smútok, a pod. (8 žien), nuda dieťaťa (5 žien), alebo keď si matka potrebovala oddýchnuť (2 ženy). Tri ženy uviedli iné dôvody dojčenia (keď dieťaťko chcelo, či bezdôvodne).

Jedna z otázok ohľadne dojčenia sa týkala frekvencie dojčenia, ktorou sme chceli zistiť, či sa v našej výskumnej vzorke adoptívne deti dojčia výrazne inak, ako je to bežné pri biologických deťoch. Vo väčšine prípadov matky uvádzali, že dieťa bolo dojčené „na požiadanie“, prípadne každé 2-3 hodiny, či opísali frekvenciu v rozmedzí 6-12 krát denne. WHO uvádza, že dieťa by malo byť dojčené „podľa jeho potrieb“ (Breastfeeding..., n. d.) a v našom výskume sa nevyskytol prípad, kde by matka opísala dojčenie, ktoré by sa zásadne vymykalo definícii dojčenia „podľa potrieb dieťaťa“. To nás doviedlo k záveru, že z hľadiska frekvencie dojčenia neboli deti v našej výskumnej vzorke dojčené výrazne inak, ako sa bežne dojčia biologické deti.

Iniciácia dojčenia

V dotazníku sme sa pýtali matiek, ako začali s dojčením svojho adoptívneho dieťatka a kto dojčenie inicioval, keďže v literatúre sme našli prípady, kedy dojčenie iniciovalo dieťatko, ak už bolo staršie. V našej výskumnej vzorke nám spolu 13 matiek napísalo, že iniciovali dojčenie ony, pričom v šiestich prípadoch špecifikovali, že taktiež kontaktovali laktačnú poradkyňu. V dvoch prípadoch respondentky uviedli, že ich ku adoptívnemu dojčeniu priviedla priateľka.

Pre doplnenie informácií sme sa pýtali, odkiaľ sa participantky dozvedeli o možnosti dojčiť adoptívne dieťa. Z našej výskumnej vzorky deväť matiek uviedlo, že sa o adoptívnom dojčení dozvedelo prostredníctvom o. z. MAMILA, tri matky napísali, že na internete, ale nešpecifikovali presný zdroj. Jedna matka sa dozvedela o adoptívnom dojčení z dokumentárneho filmu a jednej matke o adoptívnom dojčení povedala priateľka z USA.

Prvý krok kvalitatívnej analýzy – kategórie odpovedí

V tabuľke 1 uvádzame kategórie, ktoré sa nám objavili pri tematickej analýze odpovedí matiek na jednotlivé otázky dotazníka. Kategórie sú zoradené zostupne podľa počtu odpovedí a každú kategóriu ilustrujeme niekoľkými typickými odpoveďami. Odpovede na otázky ohľadne vzťahu adoptívnych detí s ich otcami a voľné vyjadrenia participantiek opisujeme iba v texte.

Vzťah adoptívnych detí s ich otcami: Zisťovali sme, či sa po začiatku dojčenia nejako zmenil vzťah adoptívnych detí k ich adoptívnym otcom. Túto otázku participantky pochopili rôznymi spôsobmi, čomu zodpovedajú aj ich odpovede. V troch prípadoch participantky napísali, že dojčenie zmenilo vzťah detí k ich otcom k lepšiemu, v štyroch prípadoch bolo uvedené, že vzťah otca s dieťaťom dojčenie nezmenilo a dve respondentky to nevedeli posúdiť. Šesť participantiek uviedlo, že má od otca dieťaťa podporu v dojčení.

T a b u l k a 1

Významové kategórie odpovedí adoptívnych matiek

Názov kategórie	N	Príklady odpovedí
1. Motivácia adoptívnych matiek k dojčeniu		
Budovanie vzťahovej väzby	9	nástroj na budovanie vzťahu; emocionálna väzba
Materské mlieko	8	zdravá výživa; kŕmenie materským mliekom; dobrá imunita
Psychické aspekty dojčenia	5	zaliečenie; zahojenie rán; psychika
Superlatíva o význame dojčenia	4	to najlepšie; všetko jej vynahradiť; je to dôležité
Fyzický kontakt a fyzické aspekty	4	domazlíme sa; dať niečo zo seba
Napĺňanie potrieb dieťaťa	2	pokrytie potrieb dieťaťa; upokojenie, uspatie
Iné	2	Praktickosť; sľub Bohu
2. Význam dojčenia z pohľadu adoptívnych matiek		
Všeobecné superlatíva	12	krásne obdobie; zázrak; kojenie nás zachránilo; je to základ
Vzťahová väzba	8	najrýchlejšia cesta ku vzťahovej väzbe; kojenie dáva vzťah; pocit, že ma akceptuje; čistá láska
Precítienie materskej role	5	cítim sa byť viac matkou; pocit, že som normálna mama
Upokojenie dieťaťa	5	pomoc na upokojenie; ukludnenie na prsníku a v náručí
Biologické spojenie	3	kompensácia tehotenstva; spojenie aj bez pupočnej šnúry
Praktické aspekty	3	nemusím dávať fľašku a sunar; motivácia dieťaťa na „neprijemné“ činnosti
Obavy	2	neistota na začiatku; niekedy veľmi náročné
3. Zmeny v správaní adoptívnych detí po začatí dojčenia		
Prejavy vzťahovej väzby	12	potrebovala sa ma držať; udržiavala očný kontakt; nechcela, aby som odišla z miestnosti
Fyzické uvoľnenie dieťaťa	6	uvoľnenie napätého svalstva; uvoľňoval sa; otváral sa; „zmäkol“
Spokojnosť dieťaťa	6	je radostnejší; upokojenie sa; pred tým, ako bol dojčený, len plakal
Podnecovanie vývinu	3	dobehla všetko; zrazu chodila, začala prvé slovička
Vitalita dieťaťa	3	akoby získal nový život; ožila
Aspekty kŕmenia a satia	3	odmietla cumieť; chutilo jej papať
Iné	2	čosi sa v nej zmenilo

Názov kategórie	N	Príklady odpovedí
4. Zmeny v pocitoch matiek voči adoptívnym deťom po začatí dojčenia		
Biologické puto	5	pocit, akoby som ho práve porodila; vzala som ho tým za svoje
Emocionálne puto	4	začala som ju ľúbiť; je medzi nami puto; zblížilo nás to
Porozumenie dieťaťa	4	začala som mu rozumieť; vedela som, čo kedy potrebuje
Materstvo	2	prijal ma ako matku; presvedčenie, že som matka
Nadšenie	2	nadšenie pre spoločné chvíle; prvé prisatie bolo ako zázrak
Stres matky	1	spôsobovalo mi to stres
5. Zmeny vo vzťahu matky a adoptívneho dieťaťa po začatí dojčenia		
Porozumenie dieťaťa a jeho potrebám	8	stala som sa citlivejšou na ich potreby; rozumiem jeho signálom; intuitívne som jej začala rozumieť, keď plakala, vedela som, že prečo, hneď som vedela, čo mám robiť
Budovanie/posilnenie vzťahu	8	dalo mi to celý ten vzťah; pri kojení cítim, že ma má rada; posilnilo to vzťah
Psychické prepojenie	7	hlboko nás to prepojilo; didi je mama; vnímame sa
Zblíženie a spoznávanie	5	zblízuje nás to; spoznali sme sa; rýchlejšie sme si na seba zvykli;
Radosť	3	bola v tom cítiť radosť, pri kojení sa zo mňa teší
Fyzické prepojenie	2	fyzický rozmer, čo bez kojenja skrátka není; prepojilo nás to fyzicky
Nenahraditeľnosť dojčenia	2	neviem, ako to robia iní bez dojčenia; neviem, kde by sme boli bez dojčenia
6. Naplnenie/nenaplnenie očakávaní matiek ohľadom adoptívneho dojčenia		
Vzťah a pocit materstva	9	dojčenie dáva úplne iný rozmer vzťahu; kojenie mi dalo okamžitý pocit materstva
Naplnenie celkových očakávaní	6	bola som rada že je na prsníku, zamiloval si to; som veľmi rada, že som sa na to dala
Prekonanie očakávaní	6	čakala som hlavne to zdravie, nakoniec to bolo oveľa viac a niečo úplne iné; kojenie predstihlo moje očakávania
Nenaplnené očakávania laktácie	5	mrzí ma, že sa mi nerozbehlo mlieko; dúfala som, že sa mi podarí mať viac mlieka
Začiatkové obavy a neistota	5	nemala som očakávania, skôr som myslela, že sa to nerozbehne; chcela som to vzdať
Naplnené očakávania laktácie	3	spustilo sa mlieko, malý si ma rozkojil; mala som prvýkrát pocit že som žena, lebo moje telo zvládlo kojenie
Význam dojčenia	3	mala by to byť norma pri adoptovaných deťoch; čas strávený dojčením nemá ako inak človek dohnať
Iné	2	keď sa chyť (prisaje), ostatné zvládneme, a tak aj bolo

Voľné vyjadrenie participantiek k téme adoptívneho dojčenia: Odpovede na poslednú, voľnú otázku sa prevažne týkali toho, že by sa o adoptívnom dojčení malo viac hovoriť. Matky tiež zaujímalo, aké majú ostatné adoptívne matky s dojčením skúsenosti (4 odpovede), v iných prípadoch matky veľmi ocenili pomoc laktačnej poradkyne nielen s dojčením, ale aj so starostlivosťou o dieťa a poskytnutím cenných informácií (3 odpovede) a tiež ich zaujímali výsledky nášho výskumu (3 odpovede). V dvoch prípadoch napísali matky zhrnutie a zhodnotenie ich vzťahu s dieťaťom.

Druhý krok analýzy – hlavné témy vo vyjadreniach matiek

Celkové zhodnotenie významu adoptívneho dojčenia

Pri snahe o syntézu poznatkov, ktoré sme získali, sme našli určité pravidelnosti v tom, čo pre matky a pre ich deti adoptívne dojčenie znamenalo a ako na nich zapôsobilo. Vytvorili sme šesť hlavných a tri vedľajšie tematické kategórie odpovedí.

Všetkých pätnásť participantiek v odpovediach na aspoň jednu z otázok uviedlo, že dojčenie malo vplyv na ich vzťahovú väzbu s dieťaťom, pričom v desiatich dotazníkoch sa objavili výroky opisujúce vzájomné prepojenie a prijatie. Tieto dve skupiny odpovedí sme zastrešili názvom *Vzťah matky s dieťaťom* a *Vzťah otca s dieťaťom*. V šiestich prípadoch opisovali participantky *Porozumenie dieťaťu a jeho potrebám* a v dvoch prípadoch uvádzali, že vďaka dojčeniu naplnili potreby dieťaťa, čo tvorí našu tretiu kategóriu. V štyroch prípadoch v nich dojčenie umocnilo pocit, že dieťa je biologické (vlastné) a v štyroch, že sa stali mamami. Tieto odpovede sme zaradili do spoločnej kategórie *Zžitie sa s rolou matky*. V piatich prípadoch matky vnímali vplyv dojčenia na dobehnutie motorického, emocionálneho a kognitívneho vývinu, pričom sme kategóriu nazvali *Zrýchlenie vývinu a pokroky vďaka dojčeniu starších detí*. V troch prípadoch opisovali ženy „zmäknutie“, či „uvolnenie“ dieťaťa, čo sme nazvali *Fyzická relaxácia*. Ako vedľajšie kategórie uvádzame *Vedomosti zdravotníkov o adoptívnom dojčení*, *Negatívna skúsenosť s adoptívnym dojčením* a *Pomoc laktačných poradkýň*.

Vzťah matky s dieťaťom

Asi najpočetnejšími odpoveďami v našom výskume boli odpovede týkajúce sa vzťahu s dieťaťom, prepojenia či lásky medzi adoptívnymi matkami a deťmi, ktorú respondentky vyjadrovali rôznymi spôsobmi. Príkladmi boli výroky „*Je to pro mě zázrak, spojení, čistá láska...*“, „*Posilnilo to výrazne prepojenie, náš vzťah...*“, či „*Zalúbili sme sa do seba.*“ Zaujímavé sú aj odpovede opisujúce správanie dieťaťa, ktoré naznačuje, že vznikalo naviazanie dieťaťa na matku:

„...začala plakať, keď prišiel niekto cudzí, túlila sa ku mne a k iným nie, pozerala na mňa, keď jej niečo nešlo urobiť, alebo hračka odniekiaľ vytiahnuť. Potom už nechcela, aby som odišla z miestnosti a nechala ju samu, predtým jej to nevadilo...“

Táto odpoveď napríklad neobsahuje slovné spojenie opisujúce vzťahovú väzbu, ale naznačuje, že u dieťaťa sa objavuje preferovanie matky a interakcia s matkou, ktorá tam pred začiatkom dojčenia nebola a je typická medzi matkami a deťmi. Matky tiež opisovali, že im dojčenie pomohlo v prípadoch, keď im nič iné nepomáhalo pre budovanie vzťahu s dieťaťom:

„...nás na príprave pred adopciou učili, čo všetko máme pre vzťah urobiť, ale malý to všetko odmietal, napríklad sa ho nedalo nútiť do zrakového kontaktu, ale pri dojčení sa mi do očí rád pozeral.“

„...dovtedy (kým sa nezačal dojčiť) nerobil nič iné len plakal, nič ho neuspokojilo, ani na rukách nechcel byť, ani na nás nepozrel, len sa hneval a hneval...“

Tieto odpovede ukazujú, že dojčenie vyzerá byť jedinečná príležitosť budovať si vzťah s dieťaťom prostredníctvom intímneho kontaktu a matky ho považovali za nenahraditeľné. V jednom prípade sa matka dokonca vyznala, že má s dojčeným adoptívnym dieťaťom lepší vzťah, ako s nedojčeným biologickým synom:

„No to je komplikované, lebo syn nebol kojenný a je mi to stále ľúto, že nebol, že to s ním celé dopadlo tak, jak to dopadlo. Malá mi teraz vynahrádza aj jeho detstvo. Sa to ťažko pripúšťa, ale mám ju radšej ako syna. Aj ju viac chápem, čo chce, aj keď nerozpráva. Som pri tom kojení iná mama. Pri synovi som nevedela, čo viem teraz. Hanbím sa to porovnávať, malo by to byť naopak, aj vidí, že sa jej venujem viac ako jemu, aj mi to hovorí. Je to úplne iné, to sa ani nedá porovnať. Ako keby bol adoptovaný on.“

Ďalšia respondentka nám poskytla podobné vyjadrenie, v ktorom dojčenie označila za „skratku“ ku vzťahovej väzbe:

“Som presvedčená, že máme vďaka tomu tú najlepšiu možnú vzťahovú väzbu. Možno aj keby sa nepodarilo dojčenie, by sme ju mali, vôbec to nevylučujem, ale som presvedčená, že dojčenie je absolútna skratka a je to až zázračná skúsenosť.”

Vzťah otca s dieťaťom

Respondentky sa prevažne vyjadrovali, že mali od manžela plnú podporu v dojčení a vďaka dojčeniu mali aj otcovia pekné zážitky s deťmi:

„Určite, dojčenie nám dalo čas si s mužom sadnúť, mohli sme pri sebe byť, často mu hladkal pri dojčení hlavičku a syn mu ťahal bradu. A tiež keď sa spolu bláznili a už bolo treba nakojiť, tak mi ho doniesol so slovami: teraz mi ho namliekuj a vylepši.“

„Jeho tatino sa veľmi z toho tešil, veľa ma podporoval, odpozerával, čo ja robím. Keď bol veľký a hrali sa, tak mi ho doniesol dotankovať a hrali sa ďalej.“

Porozumenie dieťaťu a jeho potrebám

Okrem vzťahu s dieťaťom, puta a prepojenia s dieťaťom sa v našom výskume objavili aj iné faktory a zmeny v správaní či pocitoch matiek a ich adoptívnych detí, ktoré matky pripisujú práve tomu, že dojčia. V odpovediach od viacerých respondentiek sa opakovalo, že vďaka dojčeniu vedeli dieťaťku lepšie porozumieť, napríklad:

„Myslím, že asi som sa stala citlivejšou na ich potreby. Pamätám si, že som pri fľaške verila, že musí piť po 2-3 hodinách. Dojčenie ma naučilo nepozerať na hodinky a dojčiť podľa potrieb dieťaťa.“

“Keď som začala koiť, tak som ho pochopila, normálne som potom chápala, čo chce, že čo vlastne mi chce povedať a bola som schopná adekvátne reagovať.”

„Dojčenie ma naučilo, čo kedy potrebuje, dovtedy mi nebolo jasné, či ho mám prebaľovať alebo uspať alebo kŕmiť. Až keď som ho začala dojčiť, tak som mu začala aj rozumieť.“

Zžitie sa s rolou matky

Kým biologická matka má príležitosť pripravovať sa na materskú rolu mesiace počas tehotenstva a následne bábätko porodí, adoptívna matka to má s prípravou na materstvo ťažšie. Častokrát nevie kedy dieťaťko príde a často je jeho príchod veľký šok, ako opisujú naše respondentky:

„...vlastne na celý príchod dieťaťa som nebola pripravená, celé ma to zaskočilo...“

„...ak je žena tehotná, vie aspoň približne kedy sa stane matkou. Pár mesiacov sa na to pripravuje aj psychicky. Dieťa cíti v bruchu, môže sa mu prihovárať, už si spolu vytvárajú vzťah. Pri adopcii je len čas čakania a matka nevie kedy sa to stane (dúfa, že sa to stane), aké veľké bude dieťa, atď... Úradné postupy a všetky formality neumocňujú v žene pocit, že je matkou...“

Pre ženy v našom výskume bolo práve dojčenie tým, čo v nich umocnilo pocit, že sú matkami, či dokonca ženami:

„...ja som sa pri dojčení začala cítiť ako matka. V duchu som ďakovala, že biologická matka donosila dieťaťko a nechala ho žiť.“

„...ale keď to (dojčenie) začalo ísť, tak som prvýkrát v živote mala pocit, že som žena. Lebo sa mi nepodarilo otehotnieť, ale moje telo zvládlo kojenie, takže možno som žena, nie je to so mnou úplne stratené.“

V tomto duchu aj odpovedali na otázku, čo pre nich dojčenie ich adoptívneho dieťaťa znamenalo: „Pocit, že som jeho mama, že ma akceptuje,“ či: „Pocit, že som normálna mama.“

Dojčenie tiež opisovali ako určitú „náhradu“ biologického vzťahu medzi nimi a dieťaťom:

„Okamžite bol medzi nami vzájomne vzťah ako keby som ho porodila. Nevieť to inak opísať.“

„Posilnilo to výrazne pocit, že dieťa je vlastné, teda biologické.“

„Jak se přísál, měla jsem pocit, jako bych ho právě porodila. Cítila jsem, že mě jako maminku přijal.“

Zrýchlenie vývinu a pokroky vďaka dojčeniu starších detí

Zaujímavými boli aj prípady, keď matky začali dojčiť (relatívne) neskôr, konkrétne v našom výskume vo veku 5 a 13 mesiacov. Matky opisovali v týchto prípadoch zrýchlenie vývinu, pričom pokroky vo vývine spájali s dojčením. Z pohľadu matky A (vek príchodu dieťaťa do rodiny deväť mesiacov, vek začiatku dojčenia trinásť mesiacov) urýchlilo dojčenie motorický a verbálny vývin:

„Ona vôbec nechcela byť pri mne, nič nechcela, len stále bola sama, nič nestrpela, keď sa jej robilo, nič ju nezaujímalo. Len ležala, nelozila. A keď sa začala koiť, tak ako prúťikom dobehla všetko, zrazu chodila, začala prvé slovíčka, začala plakať, keď prišiel niekto cudzí...“

Matka B (vek príchodu dieťaťa do rodiny tri mesiace, vek začiatku dojčenia päť mesiacov) opisuje, ako sa všetky významné pokroky v živote dieťaťa udiali pri dojčení:

„...keď prišiel, tak sa nikdy neusmial. A prvýkrát sa usmial pri dojčení. Aj prsty mi začal chytať pri dojčení. Vlastne vždy, keď som videla nejaký pokrok, tak to bolo pri dojčení alebo po nadojčení. Aj chodiť začal tak, že sa vždy nadojčil a potom to skúšal.“

Matka B ďalej opisuje, že videla rozdiel medzi ich adoptovaným synom a adoptovaným synom svojej známej a je presvedčená, že na ich odlišnom správaní a vývine má svoj podiel aj dojčenie:

„...oveľa menej sme si toho všeličoho vytrpeli, než naši známi s nadojčeným synom, čo si tiež adoptovali. Viem to porovnať, lebo sme spolu trávili a trávime veľa času, je to skrátka iné, je to vidieť, ten ich syn sa aj teraz nenaučil sa túliť, aj rozpráva ako keby len tak pre všeobecné obecnstvo, on sa nerozpráva s konkrétnym človekom.“

Fyzická relaxácia dieťaťa

Ďalšou zmenou, ktorú si matky na deťoch všimli po začatí dojčenia, bolo uvoľnenie tenzie. Matky písali napríklad:

„Obaja synovia sa upokojili, uvoľnilo sa im napäté svalstvo...“

„Každý den jsem cítila, jak víc a víc povoluje.“

„Ja som to volala, že »zmäkol«, ale fakt to neviem inak pomenovať. Bol taký tvárnejší...“

Vedomosti zdravotníkov o adoptívnom dojčení

Jedna matka v našej výskumnej vzorke opisuje, že sa snažila informovať ohľadne adoptívneho dojčenia u zdravotníkov a reakcia jej pediatričky ju nepríjemne zaskočila:

„Ja som sa začala zaujímať, či sa to nedá inak, lebo nikto mi nevedel povedať, a pozerali na mňa ako keby som z Marsu spadla. Pediatrička na mňa vypleštila oči a povedala mi, že mám byť rada, že mám dieťa a že sa mi ušlo zdravé dieťa a že nemám vymýšľať s dojčením, že je na to už aj tak veľký.“

Zaujímavosťou je, že v čase, keď dostala dieťa do starostlivosti, malo iba 3 mesiace, takže je pravdepodobné, že bolo približne v tomto veku. Táto matka opisovala aj svoj ďalší postup, kde vysvetľuje, že sa napriek reakcii pediatričky a okolia nedala odradiť:

„Tak som sa cítila, že o tom nikto nepočul, až kým som si neprečítala článok na Mamile. Aspoň tam sa tvárili normálne.“

Negatívna skúsenosť s adoptívnym dojčením

Skúsenosť jednej participantky s už skoro dospelým dieťaťom (momentálny vek necelých 17 rokov) vyzerala byť skôr ambivalentná, ako vidíme z týchto odpovedí, napríklad ohľadne zmeny pocitov voči dieťaťu vďaka dojčeniu či ohľadne jej nesplnených očakávaní ohľadne tvorby mlieka:

„Neviem, dojčenie skôr spôsobovalo stres.“

„...takže som mala pocit, akoby celý čas a námaha napokon napĺňa iba oblasť emocionálnej väzby a nie kŕmenia materským mliekom, čo sa mi zdalo, že dokážem naplniť aj menej stresujúcim spôsobom.“

Pomoc laktačných poradkýň

Na koniec nášho výskumu sme zaradili otázku, ktorá umožnila participantkám sa k téme adoptívneho dojčenia ešte voľne vyjadriť. Okrem iného matky uvádzali, že sú nadšené z pomoci, ktorú im poskytli laktačné poradkyne, a z toho, čo im dojčenie dalo:

„Bez svojej laktačnej by som sa fakt na tom začiatku o dieťa nevedela postarať, každá adoptívna mama by mala mať pridelenú jednu laktačnú už od začiatku, na pár hodín každý deň, aspoň v prvých mesiacoch.“

„Že tú prípravu pre rodičov, čo si idú adoptovať bábo, by mali robiť poradkyne z Mamily, lebo dávajú tie praktické informácie do života, že čo konkrétne robiť. Je úplne nanič, keď si človek len predstavuje a učí sa nejakú teóriu, ale keď vás tam nenaučia koiť ani usávať ani nič z toho, čo vlastne celý deň robíte, tak to moc nepomôže. Alebo však aspoň stránku Mamily by mali dávať ako povinné čítanie, tam by sa to všetko človek naučil o výchove a tak, ale aj tak by potreboval priamo poradkyňu.“

„...a my sme tiež napriek všetkej príprave, čo sme absolvovali, vôbec netušili, čo s bábätkom robiť a aj naša poradkyňa nám povedala čo a ako a kojenie nám dalo program, že čo robiť a ako sa starať. Bez kojenia by sme boli stratení.“

Jedna z participantiek tiež lutovala, že nespoznala svoju laktačnú poradkyňu už v období, keď mala prvé dieťa:

„Že som u syna mala vedieť, čo viem teraz a čo mi rozprávala moja laktačná, všade by sa to malo učiť, to sú úplne základné veci, nikto vám to nepovie, všetci len daj mu fľašu a už nikto vám nepovie, že to už nedoženiete nikdy a zostanú vám len oči pre plač.“

DISKUSIA

Podľa našich vedomostí bola doteraz väčšina štúdií o adoptívnom dojčení zameraná hlavne na fyziologické procesy, ktoré ho sprevádzajú, prípadne na spôsob začatia dojčenia (Denton, 2010). Taktiež bola v niektorých štúdiách skúmaná motivácia matiek, prečo chceli dojsť svoje adoptívne dieťa (Saari, Yusof, 2015), a niekoľko štúdií bolo kazuistických (Cheales-Siebenaler, 1999; Denton, 2010). Naš výskum je podľa nášho prehľadu literatúry pravdepodobne prvým, ktorý sa zaoberal adoptívnym dojčením v súvislosti so vzťahom matky a dieťaťa. Pýtali sme sa konkrétne na zmenu pocitov matiek voči deťom po začatí dojčenia, na význam dojčenia pre matky, na to, či sa zmenilo správanie dieťaťa po začatí dojčenia, a na vzťah matky s dieťaťom po začiatku adoptívneho dojčenia. Naš výskum empiricky potvrdzuje teoretický základ a kazuistiky, ktoré vo svojich prácach uvádza K. D. Gribblová (2005a,b, 2006, 2007).

Príchod adoptovaného dieťaťa z dôvodu absentujúceho tehotenstva prináša matke náročnejšiu psychickú zmenu, ako to je pri pôrode biologického dieťaťa, ktorý je štatistickou aj spoločenskou normou. Celé tehotenstvo sa žena pripravuje na rolu matky, v čom jej pomáha fyzické prepojenie medzi ňou a bábätkom, jeho pohyby v jej maternici a jeho všeobecná prítomnosť. Pri adoptovaných deťoch chýba tento biologický aspekt materstva, náš výskum však naznačuje, že práve dojčenie ho môže aspoň čiastočne nahradiť. Dojčenie môže posilniť materské kompetencie adoptívnych matiek, poskytovať im jedinečnú príležitosť, aby si aspoň čiastočne zažili biologickú stránku materstva napriek tomu, že svoje dieťaťko nevynosili, či dať im pocit, že sú ženami. Tento faktor opisovali vo svojom výskume aj Z. Saariová a F. M. Yusofová (2015) ako niečo, čo ženy motivovalo k dojčeniu ich detí po adopcii.

V našom výskume sa ukázali ako motivátory pre dojčenie podobné faktory, aké sú spomínané v doterajšej literatúre (Saari, Yusof, 2015; Auerbach, 1981). Ženy hlavne uvádzali, že chceli dojsť svoje adoptívne deti pre rozvinutie ich spoločného vzťahu a poskytnutie materského mlieka či fyzický kontakt. Motivátory, ktoré sme z odpovedí získali a v predchádzajúcich výskumoch neboli spomínané, boli psychické aspekty dojčenia, snaha dať dieťaťu to najlepšie, či naplniť potreby dieťaťa. Predpokladáme,

že tieto rozdielnosti môžu byť následkom rozličných kultúrnych predstáv o tom, čo pre dieťa a ženu dojčenie znamená.

Pre rodičov vo všeobecnosti, špeciálne pre rodičov adoptívnych detí, môže byť prvých pár mesiacov života s bábätkom náročných z mnohých hľadísk. Odpovede, ktoré sme získali, naznačujú, že dojčenie môže, okrem emocionálnych prvkov v podobe lásky či budovania vzťahovej väzby, poskytnúť matkám aj praktické nástroje pri starostlivosti o dieťa. Naučia sa pri ňom dieťa adekvátne „prečítať“ a uspokojiť jeho potreby. Adekvátne a citlivé uspokojovanie potrieb dieťaťa je známou podmienkou vybudovania bezpečnej vzťahovej väzby (Bowlby, 1969). Odpovede tiež naznačujú, že dojčenie nebolo prekážkou budovania zdravého a pevného vzťahu detí s ich otcami, ale práve naopak. Otcovia vnímali dojčenie veľmi pozitívne a uvedomovali si jeho dôležitosť.

Zmenou, ktorú si matky na deťoch všimli po začatí dojčenia, bolo uvoľnenie, ktoré vo svojej práci v tejto súvislosti opisuje aj Gribblová (2005a, 2006). Z odpovedí žien je zrejmé, že sa s deťmi pri dojčení a vďaka dojčeniu udiali skutočné, hmatateľné zmeny, že im dojčenie umožnilo sa uvoľniť a dostať sa do stavu nielen emočnej, ale aj fyzickej pohody. Tieto zistenia podporujú predpoklad, že satie na prsníku ako také má potenciál pôsobiť pozitívne na svalovú relaxáciu (tamže).

Okrem fyzického uvoľnenia by sa z hľadiska zmien dieťaťa dalo na základe našich zistení uvažovať aj o psychickom uvoľnení, ktoré môže facilitovať rýchlejší psychomotorický a emocionálny vývin. Dojčenie v prípadoch, keď bolo dieťaťko v čase jeho začiatku už staršie, môže na základe našich zistení slúžiť pre deti na vytvorenie pocitu bezpečia, v ktorom sa vedia upokojiť a uvoľniť a začať skutočne prosperovať. Dojčenie môže facilitovať vývin aj v prípade, že bol dovtedy spomalený, ako v prípade niektorých detí našich participantiek, ktoré si ich osvojili v relatívne vyššom veku a nie ako novorodencov. V súvislosti s touto hypotézou by mohlo byť zaujímavé v ďalšom výskume skúmať rozdiely medzi dojčenými a nedojčenými adoptívnymi deťmi.

Participantky sa ku významu adoptívneho dojčenia vyjadrovali všeobecne v superlatívoch. Zaujímavosťou je, že aj keď príjem materského mlieka uvádzali mnohé participantky ako motiváciu ku dojčeniu, iba zopár z nich považovalo tvorbu mlieka za niečo dôležité pri otázke, čo im dojčenie dalo alebo aký malo pre ne význam. Odpovede sa viac zameriavali na vzťahovú väzbu, precítenie materstva a aj jeho biologický aspekt, či upokojenie dieťaťa. Podporuje to našu pôvodnú myšlienku, že dojčenie má pre matku i dieťa veľký význam bez ohľadu na tvorbu mlieka.

Len jedna participantka opisovala svoju skúsenosť s dojčením skôr negatívne. Z jej odpovedí sme sa dozvedeli, že nemala predtým skúsenosť s dojčením a v čase adopcie dieťaťa, pri ktorom sa o dojčenie pokúšala, malo jej staršie adoptívne dieťaťko len niečo vyše roka, čiže potrebovalo taktiež intenzívnu starostlivosť. Nebola v kontakte s laktáčnou poradkyňou ako väčšina matiek z nášho výskumu. Svoje dieťaťko dojčila

iba dva mesiace a neopisovala využívanie iných funkcií dojčenia okrem kŕmenia. Podľa nás jej zážitok jednoznačne ukazuje, aká dôležitá je pri adoptívnom dojčení podpora okolia a odborníčov, ktoré matkám vysvetlia, ako sa o dojčené bábätko starať. Význam kontextu kultúry a podpory žien v dojčení na úspech či neúspech adoptívneho dojčenia opisuje aj K. D. Gribblová (2004). Za príčinu nesplnených očakávaní ohľadne dojčenia môžeme v prípade našej respondentky považovať práve nedostatok podpory a informácií, napríklad o tom, ako dôležité môže byť dojčenie pri naplňaní aj iných potrieb bábätka než je len kŕmenie materským mliekom.

Naplnenie, resp. nenaplnenie očakávaní ohľadne tvorby mlieka bolo spomínané aj niektorými participantkami pri otázke ohľadne očakávaní od dojčenia. Ženy uvádzali buď spokojnosť alebo nespokojnosť s tvorbou mlieka v porovnaní s tým, čo čakali. Bolo by zaujímavé v ďalšom výskume zistiť, aké sú rozdiely v postupoch pre zvyšovanie tvorby mlieka žien, ktoré boli s tvorbou mlieka spokojné, a tých, ktoré spokojné neboli. Celkovo však boli očakávania väčšiny žien, napriek začiatočným obavám, uspokojené, či ich dokonca reálna skúsenosť s dojčením prekonala – ženy boli prekvapené, ako dôležité pre ne a ich dieťa dojčenie nakoniec bolo.

V tejto téme považujeme za dôležité upozorniť ešte na jeden fakt: Žiadna matka v našom výskume nespomínala, že by sa o dojčení dozvedela od zdravotníka. Naznačuje to, že adoptívne dojčenie nie je záležitosť, ktorou by sa medicína na Slovensku zaoberala. Jedna z participantiek dokonca opisovala, že ju pediatrička jej dieťaťa od dojčenia odhovárala, aj keď bolo dieťa ešte vo veku, v ktorom je Svetovou zdravotníckou organizáciou odporúčané výlučné dojčenie (Breastfeeding, n. o.). Naše zistenia mohli byť ovplyvnené tým, že sme získavali participantky prostredníctvom laktačných poradkýň o. z. MAMILA. Pri prieskume literatúry sme však nenašli žiadne slovenské odborné zdroje, v ktorých by bolo adoptívne dojčenie spomínané, okrem podrobného návodu a ponúkanej profesionálnej pomoci od tohto občianskeho združenia. Predpokladáme teda, že sa adoptívne matky nemajú na koho iného na Slovensku v tejto problematike obrátiť. Participantky v našom výskume boli s podporou a pomocou laktačných poradkýň veľmi spokojné, preto by podľa nás bolo ideálne, keby sa podarilo informácie o adoptívnom dojčení rozšíriť aj medzi zdravotníkov, ktorí by mohli byť adoptívnym matkám so snahou dojčiť taktiež nápomocní.

Prínosy a limity výskumu a námety na ďalší výskum

Naš výskum má podľa nás potenciál byť skutočným a praktickým prínosom do problematiky adoptívneho dojčenia. Môže pomôcť budúcim adoptívnym matkám v rozhodovaní, či sa o adoptívne dojčenie pokúsiť, poskytnúť im potrebnú podporu a priblížiť, čo presne adoptívne dojčenie zahŕňa, na čo sa treba pripraviť a čo všetko môžu vďaka adoptívnemu dojčeniu získať. Môže tiež poskytnúť odborníkom a od-

borníčkam pracujúcim s adoptívnymi matkami bližšie informácie o adoptívnom dojčení a jeho špecifikách, čo im umožní kvalitnejšie pracovať s adoptívnymi matkami a využiť adoptívne dojčenie ako ďalší nástroj pre budovanie kvalitného vzťahu medzi matkou a dieťaťom.

Za limit v našom výskume by sa dalo považovať získavanie respondentiek primárne z jedného zdroja a chýbajúca validizácia získaných dát, napríklad pomocou údajov od adoptívnych otcov. Za limit tiež považujeme dotazníkovú formu výskumu, pri ktorej nie je možné klásť doplňujúce otázky. Dotazníkovú metódu sme si však zvolili z dôvodu pandemickej situácie v čase výskumu. Jej nevýhody čiastočne eliminovali otvorené otázky, vďaka ktorým sme získali komplexnejší náhľad na problematiku a taktiež na postoje matiek k adoptívnemu dojčeniu a ich skúsenostiam.

Za limit možno považovať aj neštandardizovanú metódu výskumu – dotazník sme vytvorili na základe vedomostí, ktoré sme získali zo štúdií. Možno v ňom chýbajú otázky, ktoré by podchytili možné intervenujúce premenné – nevieme, či vzťah matky s dieťaťom neovplyvnili aj faktory, ktoré sme nesledovali. Napriek tomu, že matky vo väčšine prípadov subjektívne zhodnotili dojčenie ako veľmi významné a veľa zmien (vo vzťahu, či vo vývine dieťaťa) pripisovali najmä dojčeniu, je možné, že v jednotlivých prípadoch sa vyskytli iné premenné, na ktoré by bolo dobré sa zamerať v ďalšom výskume (napríklad vek iných detí matky v čase dojčenia, to, či spolupracovali s laktáčnou poradkyňou, vzdelávanie matiek o dojčení a jeho význame bez ohľadu na tvorbu mlieka a podobne).

V ďalšom výskume by sme sa rady venovali hlbšiemu skúmaniu tejto problematiky a pokúsili sa odpovedať na otázky, ktoré sa objavili v priebehu vyhodnocovania našich dát. Napríklad by nás zaujímalo, aký význam má podpora okolia či podpora od laktáčnych poradkýň v tom, ako matka vníma adoptívne dojčenie a či splnilo jej očakávania. Tiež by bolo zaujímavé porovnať, ako môžu skúsenosť matky s adoptívnym dojčením ovplyvniť rôzne okolnosti adopcie, vek začatia dojčenia, zdravotný stav detí, či iné vzťahy v rodine. Prínosom by mohlo byť aj porovnanie dojčených a nedojčených adoptívnych detí, pri ktorých boli ostatné faktory adopcie podobné (napríklad rovnaký vek v čase adopcie, či rovnaký typ starostlivosti pred adopciou). V tomto ohľade by sme sa mohli zamerať aj na rozdiely medzi deťmi, ktoré sa dojčili prakticky od narodenia či novorodeneckého veku, s tými, ktorých dojčenie sa začalo vo vyššom veku. Tiež by mohlo byť zaujímavé zistiť, či v tejto problematike existujú medzikultúrne rozdiely.

Pohľad na túto problematiku z inej perspektívy by mohol priniesť výskum, ktorý by zisťoval skúsenosti laktáčnych poradkýň, ich hodnotenie špecifik pri pomoci s dojčením adoptívnym matkám v porovnaní s biologickými matkami. Je totiž možné, že tieto dve skupiny nemusia byť v tomto ohľade až také odlišné, čo by taktiež mohlo adoptívne matky povzbudiť v zaujímaní sa o možnosti adoptívneho dojčenia.

ZÁVER

Spracovanie témy adoptívneho dojčenia a výsledky nášho výskumu vskutku predstihli naše očakávania. Podarilo sa nám získať rozmanitú škálu odpovedí na naše otázky, ktoré mali niečo spoločné skoro vo všetkých prípadoch, a tým bol z pohľadu matiek nepopierateľný prínos dojčenia pre vzťahovú väzbu matiek a ich adoptívnych detí. Taktiež sa ukázal význam dojčenia pre dyádu matka – dieťa aj v iných psychologických aspektoch, ako je napríklad prijatie roly matky ženou vďaka dojčeniu, zrýchlenie napredovania dieťaťa v psychomotorickom a emocionálnom vývine, či pocit biologického puta. Myslíme si, že problematika adoptívneho dojčenia určite stojí za ďalšie skúmanie, či už v súvislosti so vzťahom matka – dieťa, alebo v súvislosti s týmito ostatnými doposiaľ málo prebádanými fenoménmi. Adoptívne dojčenie podľa nás môže pomôcť zlepšiť životy veľkému počtu matiek a adoptovaných detí, vďaka nemu majú šancu aspoň sčasti zažiť biologické spojenie typické pre biologickú matku a dieťa. Na vzťahoch záleží. Na dojčení záleží. Matky pri dojčení dávajú, čo treba – dávajú seba.

LITERATÚRA

- AUERBACH, K. G. 1981. Induced lactation: A study of adoptive nursing by 240 women. *American Journal of Diseases of Children*, vol. 135, no. 4, p. 340–343.
- BORIS, N. W. – ZEANA, C. H. – LARRIEU, J. A. – HELLER, S. S. – SCHEERINGA, M. S. 1998. Attachment disorders in infancy and early childhood: A preliminary investigation of diagnostic criteria. *American Journal of Psychiatry*, vol. 155, no. 2, p. 295–297.
- BOWLBY, J. 1969. *Attachment and Loss*. Attachment, vol. 1. London: Hogarth Press.
- BRAUN, V. – CLARKE, V. 2006. Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, vol. 3, no. 2, p. 77–101.
- Breastfeeding recommendations* [online]. n. d. WHO. [cit. 4.4.2021]. Dostupné na: https://www.who.int/health-topics/breastfeeding#tab=tab_2
- BRYANT, C. A. 2006. Nursing the adopted infant. *The Journal of the American Board of Family Medicine*, vol. 19, no. 4, p. 374–379.
- CERNADAS, J. M. C. – NOCEDA, G. – BARRERA, L. – MARTINEZ, A. M. – GARSD, A. 2003. Maternal and perinatal factors influencing the duration of exclusive breastfeeding during the first 6 months of life. *Journal of Human Lactation*, vol. 19, no. 2, p. 136–144.
- DENTON, Y. 2010. Induced lactation in the nulliparous adoptive mother. *British Journal of Midwifery*, vol. 18, no. 2, p. 84–87.
- FLORES-ANTÓN, B. – GARCÍA-LARA, N. R. – PALLÁS-ALONSO, C. R. 2017. An adoptive mother who became a human milk donor. *Journal of Human Lactation*, vol. 33, no. 2, p. 419–421.
- GATTI, L. 2008. Maternal perceptions of insufficient milk supply in breastfeeding. *Journal of Nursing Scholarship*, vol. 40, no. 4, p. 355–363.
- GRIBBLE, K. 2004. The influence of context on the success of adoptive breastfeeding: Developing countries and the west. *Breastfeeding Review: Professional Publication of the Nursing Mothers' Association of Australia*, vol. 12, no. 3, p. 5–13.

- GRIBBLE, K. D. 2005a. Breastfeeding of a medically fragile foster child. *Journal of Human Lactation*, vol. 21, no. 1, p. 42–46.
- GRIBBLE, K. D. 2005b. Post-institutionalized adopted children who seek breastfeeding from their new mothers. *Journal of Prenatal and Perinatal Psychology and Health*, vol. 1, no. 5, p. 217–235.
- GRIBBLE, K. D. 2006. Mental health, attachment and breastfeeding: implications for adopted children and their mothers. *International Breastfeeding Journal*, vol. 1, no. 5.
- GRIBBLE, K. D. 2007. A model for caregiving of adopted children after institutionalization. *Journal of Child and Adolescent Psychiatric Nursing*, vol. 20, no. 1, p. 14–26.
- HORMANN, E. 1977. Breast feeding the adopted baby. *Birth*, vol. 4, no. 4, p. 165–173.
- HUANG, Y. Y. – GAU, M. L. – HUANG, C. M. – LEE, J. T. 2009. Supplementation with cup-feeding as a substitute for bottle-feeding to promote breastfeeding. *Chang Gung Med Journal*, vol. 32, no. 4, p. 423–31.
- CHEALES-SIEBENALER, N. J. 1999. Induced lactation in adoptive mother. *Journal of Human Lactation*, vol. 15, no. 1, p. 41–43.
- KIM, P. – FELDMAN, R. – MAYES, L. C. – EICHER, V. – THOMPSON, N. – LECKMAN, J. F. – SWAIN, J. E. 2011. Breastfeeding, brain activation to own infant cry, and maternal sensitivity: Breastfeeding, brain, and maternal sensitivity. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, vol. 52, no. 8, p. 907–915.
- KIRKMAN, M. – KIRKMAN, L. 2001. Inducing lactation: A personal account after gestational “surrogate motherhood” between sisters. *Breastfeeding review*, vol. 9, no. 3, p. 5–11.
- KUEHL, J. 1997. Cup feeding the newborn: what you should know. *Journal of Perinatal and Neonatal Nursing*, vol. 11, no. 2, p. 56–60.
- LEVY T. M. – ORLANS, M. 1998. *Attachment, Trauma and Healing: Understanding and Treating Attachment Disorder in Children and Families*. Washington, DC: Child Welfare League of America Press.
- MCGUIRE, E. 2019. Induced lactation and mothers sharing breastfeeding: A case report. *Breastfeeding Review*, vol. 27, no. 2, p. 37–41.
- NECZYPOR, J. L. – HOLLEY, S. L. 2017. Providing evidence-based care during the golden hour. *Nursing for Women’s Health*, vol. 21, no. 6, p. 462–472.
- NELSON, E. A. S. – YU, L. M. – WILLIAMS, S. 2005. International child care practices study: Breastfeeding and pacifier use. *Journal of Human Lactation*, vol. 21, no. 3, p. 289–295.
- NEWMAN, J. 2014. *Dr. Jack Newman’s Guide to Breastfeeding*. Toronto, Canada: Harper Collins.
- PENNY, F. – JUDGE, M. – BROWNELL, E. – MCGRATH, J. M. 2018. Cup feeding as a supplemental, alternative feeding method for preterm breastfed infants: An integrative review. *Maternal and Child Health Journal*, vol. 22, no. 11, p. 1568–1579.
- ROGERS, I. S. 1997. Relactation. *Early Human Development*, vol. 49, no. 2, p. 75–81.
- SAARI, Z. – YUSOF, F. M. 2014. Induced lactation by adoptive mothers: A case study. *Jurnal Teknologi*, vol. 68, no. 1, p. 123–132.
- SAARI, Z. – YUSOF, F. M. 2015. Motivating factors to breastfeed an adopted child in a muslim community in Malaysia. *Jurnal Teknologi*, vol. 74, no. 1, p. 205–214.
- SCHOFIELD, G. – BEEK, M. 2005. Providing a secure base: Parenting children in long-term foster family care. *Attachment and Human Development*, vol. 7, no. 1, p. 3–26.
- SVENSSON, K. E. – VELANDIA, M. I. – MATTHIESEN, A.-S. T. – WELLES-NYSTRÖM, B. L. – WIDSTRÖM, A.-M. E. 2013. Effects of mother-infant skin-to-skin contact on severe latch-on problems in older infants: A randomized trial. *International Breastfeeding Journal*, vol. 8, no. 1.
- SZUCS, K. A. – AXLINE, S. E. – ROSENMAN, M. B. 2010. Induced lactation and exclusive breast milk feeding of adopted premature twins. *Journal of Human Lactation*, vol. 26, no. 3, p. 309–313.
- THEARLE, J. M. – WEISSENBERGER, R. 1984. Induced lactation in adoptive mothers. *Journal of Obstetrics and Gynecology*, vol. 24, p. 283–286.

- VICTORA, C. G., – BEHAGUE, D. P., – BARROS, F. C., – OLINTO, M. T. A., – WEIDERPASS, E. 1997. Pacifier use and short breastfeeding duration: cause, consequence, or coincidence? *Pediatrics*, vol. 99, no. 3, p. 445–453.
- WILSON, E. – PERRIN, M. T. – FOGLEMAN, A. – CHETWYND, E. 2015. The intricacies of induced lactation for same-sex mothers of an adopted child. *Journal of Human Lactation*, vol. 31, no. 1, p. 64–67.
- YILMAZ, G. – CAYLAN, N. – KARACAN, C. D. – BODUR, I. – GOKCAY, G. 2014. Effect of cup feeding and bottle feeding on breastfeeding in late preterm infants: A randomized controlled study. *Journal of Human Lactation*, vol. 30, no. 2, p. 174–179.
- ZAPANTIS, A. – STEINBERG, J. G. – SCHILIT, L. 2012. Use of herbals as galactagogues. *Journal of Pharmacy Practice*, vol. 25, no. 2, p. 222–231.
- ZIMMERMAN, E. – THOMPSON, K. 2015. Clarifying nipple confusion. *Journal of Perinatology*, vol. 35, no. 11, p. 895–899.

Abstrakt: Kvalitatívneho výskumu sa zúčastnilo pätnásť respondentiek vo veku od 35 do 49 rokov s adoptívnymi deťmi vo veku od šesť mesiacov do šesťnásť rokov. Respondentky boli oslovené prostredníctvom laktačných poradkýň o. z. MAMILA a prostredníctvom sociálnej siete Facebook. Metódou získania údajov bol autorský dotazník, ktorý obsahoval všeobecné uzavreté otázky o matke a dieťati a otvorené otázky ohľadne skúsenosti participantiek s adoptívnym dojčením. Účastníčky výskumu vnímali skúsenosť s adoptívnym dojčením väčšinou pozitívne ako niečo, čo významne ovplyvnilo ich vzťah, ale aj vzťah adoptívnych otcov s deťmi, pocity voči deťom a správanie detí. Zistenia autoriek poukazujú na to, že adoptívne dojčenie môže byť významným prínosom pre budovanie vzťahu medzi adoptívnymi rodičmi a ich deťmi. Môžu tiež poskytnúť informácie osobám, ktoré pracujú s rodinami s adoptívnymi deťmi, aj ako inšpiráciu a motiváciu pre budúce adoptívne matky.

Kľúčové slová: adoptívne dojčenie, vzťah matka-dieťa, adopcia

Mgr. Soňa Ondrušová absolvovala magisterské štúdium psychológie na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. V súčasnosti je študentkou doktorandského štúdia klinickej psychológie na Filozofickej fakulte Univerzity Palackého v Olomouci.

Mgr. Marianna Stančeková je čerstvou absolventkou magisterského štúdia psychológie na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave, kde bola predmetom jej záujmu najmä vývinová psychológia.

Mgr. Dorota Kiara Baňová je čerstvou absolventkou magisterského štúdia psychológie na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave, kde bola predmetom jej záujmu najmä vývinová psychológia.